

Komentar in karta: 2/40

SLA V147A.01 'peč'

Danila Zuljan Kumar

1. Gradivo

Za pomen 'naprava za ogrevanje', knj. *peč* (ê), je najpogosteje uporabljeno poimenovanje *peč*, v T020, T025, T034, T049, T275, T368, T372, T374, T378, T408, T409 in T415 tudi v besedni zvezi *krušna peč*, v T415 še v besedni zvezi *centralna peč*. V rezijanskem, terskem in nadiškem narečju se pojavlja poimenovanje *forn* (*forno* v T136), v notranjskem sta nekajkrat zapisani poimenovanji *štuga* in *štuva*, v podjunskem pa *kohl-* (T033, T034) v pomenu 'sobna peč'.

Za T118 je zapisano, da je *štuva* 'železna peč', v T087 piše, da so v hiši imeli le ognjišče, peč pa je bila zunaj, nekateri so jo imeli celo v vinogradu ali v hlevu, v njej so pekli kruh.

2. Morfološka analiza

peč < **peíb* (< **pek-t-b*) 'peč' ← **peti* (< **pek-ti*) 'peči'

šparget < *(*šparget*)-*ɔ* ← nem. *Sparherd* 'štedilnik'

gašper < *(*gašper*)-*ɔ* 'majhna železna peč' ← slov. *Gašper* (osebno lastno ime) ← lat. *Gaspar(us)*, *Caspar(us)*

kohl- < *(*koxl*)-*a* ← nem. *Kachel* 'pečnica, ploščica na peči' v bav. nem. izgovoru (*a* > *o*)

štuva < *(*štuv*)-*a* ← ben. it. *stufa*, furl. *stue* 'peč'

štuga, nejasno, verjetno v zvezi s *štuva*

forn- < *(*forn*)-*ɔ*/*o* ← it. *forno* 'peč'

kaminet < *(*kaminet*)-*ɔ* ← furl. *caminet*, it. *caminetto* 'ognjišče, peč'

vesteje < **vɔ-ěst-ě-j-ę* ← **vɔ(n)* 'v' + **ěst-ě-j-ę*; *(*j*)*ěst-* je morda iz ide. **eh₂id^h-s-to-* ← **eh₂id^h-* 'goreti' (ESSJ II: 213)

3. Posebnosti kartiranja

Kot enkratnice so kartirani leksemi *kaminet* v T060, *šparget* v T082, *vesteje* v T173 in *gašper* v T368.

4. Uporabljena dodatna literatura

Keber 1988

5. Primerjaj

SLA: V147B.01 *ognjišče* (2/41); OLA: /; ALE: /; SDLA-SI I: /; ALI: 355, 395; ASLEF: 5647; HJA: /; ÚMNYA: /

6. Etnološka osvetlitev

Peč je zaprto kurišče, sezidano kot kupola ali obok in postavljeno na zidan ali lesen temelj v obliki stola (podpeček) ali polnega podstavka. Po gradivu so peči kamnite in glinaste, te so obložene z glinastimi pečnicami različnih oblik. Starejše peči so kurili v prostoru, v katerem so stale, od novega veka so jih postavljali na gradovih, v samostanih, v mestih in na podeželju. Peči, ki so jih kurili iz drugega prostora (veže, kuhinje), niso onesnaževale bivalnega prostora (hiše, izbe, sobe). V kmečki hiši je peč stala v notranjem kotu hiše, uporabljali so jo za peko, kuhanje, ogrevanje, kot zdravilno terapijo z ležanjem na peči v primeru virusnih obolenj. Kamnite peči so bile na Slovenskem poznane vsaj med 8. in 10. stoletjem; lončene peči s pečnicami so se uveljavljale od srede 15. stoletja. Na Kozjanskem in v vzhodni Sloveniji so ponekod še ohranjene kamnite krušne peči (Slatina blizu Dobja, Muzej na prostem v Rogatcu). Ponekod so bile še do 80. let 20. stoletja ohranjene zunanje samostojno stoječe peči s strešico (Grajska vas v Spodnji Savinjski dolini, severovzhodna Slovenija) in napuščem ter t. i. krušne peči z več kurišči v leseni ali zidani stavbi v rudarskih kolonijah (Zagorje, Trbovlje, Hrastnik) in drugih delavskih naseljih (Šmatevž pri Gomilskem). Pozneje uveljavljene povsem nove vrste peči so bile železne, petrolejske, plinske ali električne. Danes del funkcij notranjih in zunanjih peči prevzemajo na vrtu postavljeni montažni kamini različnih oblik.

Prim.: Cevc 1990; SEL 2004

7. Skica

